

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl.No. 014740

022 (GHE)
(MARCH/APRIL 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

સૂચનાઓ :

- 1) આ પ્રશ્નપત્રમાં પાંચ વિભાગ અને કુલ 63 પ્રશ્નો છે.
- 2) જવાબ આપતા પહેલા પ્રશ્નોને કાળજીપૂર્વક વાંચી સૂચના મુજબ જવાબ આપો.
- 3) વિભાગની સામે કોંસમાં લખેલા અંક ગુણ દર્શાવે છે.
- 4) નવો વિભાગ નવા પાન પરથી જ લખવો.

વિભાગ - A

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 1 થી 20 હેતુલક્ષી પ્રકારના પ્રશ્નો છે. આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (દરેકનો 1 ગુણ છે) [20]

- 1) જ્યારે સ્તંભ આકૃતિના દરેક સ્તંભના મૂલ્યને એકથી વધુ પેટા વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવે ત્યારે કઈ આકૃતિ બને છે?
 - (A) સાદી સ્તંભ આકૃતિ
 - (B) પાસ-પાસેની સ્તંભ આકૃતિ
 - (C) વિભાજિત સ્તંભ આકૃતિ
 - (D) આવૃત્તિ બહુકોણ
- 2) નીચેનામાંથી કોનો સમાવેશ આલેખના પ્રકારમાં થતો નથી?
 - (A) સ્તંભાલેખ
 - (B) આવૃત્તિવક્ર
 - (C) આવૃત્તિ બહુકોણ
 - (D) ચિત્રાકૃતિ

- 3) દેશના આર્થિક વિકાસમાં વધારો થવાથી રાષ્ટ્રીય-આવકમાં કયા ક્ષેત્રનો ફાળો ઘટે છે?
- (A) ખેતી
(B) ઉદ્યોગ
(C) સેવા
(D) ઉદ્યોગ અને સેવા
- 4) માનવ વિકાસ આંક (H.D.I.) નું મહત્તમ મૂલ્ય કેટલું હોય છે?
- (A) 100 થી વધુ
(B) 100
(C) 1
(D) 100 કરતાં ઓછું.
- 5) કુગાવો એ કેવી ઘટના છે?
- (A) નાણાકીય
(B) સામાજિક
(C) મનોવૈજ્ઞાનિક
(D) રાજકીય
- 6) “વસ્તુઓ અને સેવાઓના બદલામાં જે સર્વ સ્વિકૃત છે તે નાંણુ છે”- નાણાની આ વ્યાખ્યા કોણે આપેલી છે?
- (A) પિગુ
(B) રોબર્ટ્સન
(C) માર્શલ
(D) કેઈન્સ
- 7) R. B. I નું રાષ્ટ્રીયકરણ કયા વર્ષમાં કરવામાં આવ્યું?
- (A) 1949
(B) 1969
(C) 1935
(D) 1955

- 8) નીચેનામાંથી કોનો સમાવેશ નાણાકીય નીતિના ગુણાત્મક સાધનમાં થાય છે?
- (A) રેપોરેટ
- (B) બેન્કરેટ
- (C) રોકડ અનામતનું પ્રમાણ
- (D) ભેદભાવ યુક્ત વ્યાજના દર
- 9) તેંડુલકર સમિતિની ભલામણો મુજબ વર્ષ 2011-12 માટે ગ્રામીણ ક્ષેત્રોની ગરીબી રેખા નક્કી કરવા માસિક કેટલા રૂપિયા નક્કી કર્યો છે?
- (A) 816
- (B) 916
- (C) 1000
- (D) 2000
- 10) વર્ષ 2013 માં ભારતમાં સૌથી ઓછી ગરીબી કયા રાજ્યમાં જોવા મળી હતી?
- (A) બિહાર
- (B) છત્તીસગઢ
- (C) મહારાષ્ટ્ર
- (D) ગોવા
- 11) બેરોજગારીના પ્રકારો નક્કી કરવા માટેના ચાર માપદંડો કોણે રજૂ કર્યો છે?
- (A) માર્શલ
- (B) રાજકૃષ્ણ
- (C) મહાલનોબિસ
- (D) રોડાન
- 12) સક્રિય શ્રમના પુરવઠામાં સામાન્ય રીતે કયા વયજૂથની વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થાય છે?
- (A) 15 થી 60 વર્ષ
- (B) 20 થી 60 વર્ષ
- (C) 15 થી 64 વર્ષ
- (D) 18 થી 35 વર્ષ

- 13) ઈ.સ. 2011 માં ભારતમાં મૃત્યુદરનું પ્રમાણ કેટલું હતું?
- (A) 7.1
(B) 5.1
(C) 21.8
(D) 10.8
- 14) નીચેનામાંથી કયા પાકનો સમાવેશ અનાજમાં થાય છે?
- (A) મગફળી
(B) બાજરી
(C) શેરડી
(D) કપાસ
- 15) નીચેનામાંથી કોનો સમાવેશ કૃષિક્ષેત્રના સંસ્થાકીય પરિબલોમાં થાય છે?
- (A) યંત્રોનો ઉપયોગ
(B) જંતુનાશક દવાઓ
(C) ગ્રામીણ સમાજવ્યવસ્થા
(D) ભૂમિ-પરીક્ષણ
- 16) આજના સમયમાં વિદેશ વેપારમાં કયું સાધન વધુ ગતિશીલ બન્યું છે?
- (A) મૂડી
(B) શ્રમ
(C) નિયોજનશક્તિ
(D) જમીન
- 17) લેણદેણની તુલામાં કેટલા ખાતા હોય છે?
- (A) 2
(B) 3
(C) 4
(D) 5

- 18) રેલવે કયા પ્રકારના ઉદ્યોગનું ઉદાહરણ છે ?
- (A) જાહેર નિગમ (B) ખાતાકીય ઉદ્યોગો
(C) સંયુક્ત મૂડી કંપનીઓ (D) સંયુક્ત ક્ષેત્રના ઉદ્યોગો
- 19) કયા ઉદ્યોગોમાં મૂડી રોકાણની મર્યાદા ₹ 25 લાખ સુધીની છે ?
- (A) ટ્યૂકડા ઉદ્યોગો (B) નાના પાયાના ઉદ્યોગો
(C) મધ્યમ પાયાના ઉદ્યોગો (D) મોટા પાયાના ઉદ્યોગો
- 20) ભારતીય બંધારણે કઈ વય સુધીમાં બાળકોને પ્રાથમિક શિક્ષણ મફત અને ફરજિયાત ધોરણે પ્રાપ્ત થવું જોઈએ તેવું કહ્યું છે ?
- (A) 5-15 વર્ષ (B) 4-14 વર્ષ
(C) 7-15 વર્ષ (D) 6-14 વર્ષ

વિભાગ - B

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 21 થી 30 સુધીના પ્રશ્નોના ઉત્તરો એક-બે વાક્યમાં આપો. (દરેકનો 1 ગુણ છે)

[10]

- 21) વૃત્તાંશ શોધવાનું સૂત્ર દર્શાવો.
- 22) જીવનની ભૌતિક ગુણવત્તાનો આંક કોણે રજૂ કર્યો હતો ?
- 23) રિવર્સ રેપોરેટ એટલે શું ?
- 24) પ્રધાનમંત્રી જનધન યોજનાની શરૂઆત કયા વર્ષમાં કરવામાં આવી ?
- 25) બેરોજગારીનો અર્થ જણાવો.
- 26) ભારતમાં છેલ્લી વસ્તી ગણતરી કયા વર્ષમાં થઈ ?
- 27) NABARD નું પુરૂ નામ જણાવો.

28) વિદેશ વેપારની દિશા એટલે શું?

29) KRIBHCO એ કયા પ્રકારના ઉદ્યોગનું ઉદાહરણ છે?

30) કોલસા દ્વારા મળતી વિજળી કયા નામે ઓળખાય છે?

વિભાગ - C

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 31 થી 46 સુધીના 16 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 12 (બાર) પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો. (દરેકના 2 ગુણ છે) [24]

31) આકૃતિના કોઈપણ ચાર પ્રકાર જણાવો.

32) ઈન્ટરનેટ ઉપયોગના ભયસ્થાનો જણાવો.

33) માથાદીઠ આવકના નિર્દેશકની ગમે તે બે મર્યાદાઓ સમજાવો.

34) માનવ વિકાસ આંકનું મહત્ત્વ જણાવો. (કોઈપણ ચાર બાબતો)

35) નાણાંના વિનીમયના માધ્યમ તરીકેનું કાર્ય ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.

36) દાબેલો ફુગાવો એટલે શું?

37) રીકરિંગ થાપણો એટલે શું?

38) સાપેક્ષ ગરીબીનો અર્થ ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

39) ગરીબી રેખાની મર્યાદા જણાવો.

40) અર્ધ બેરોજગારીનો અર્થ અને ઉદાહરણ આપો.

- 41) 'કૃષિ એ ભારતીય અર્થતંત્રની કરોડરજૂ છે' - સમજાવો.
- 42) અનાજ અને અનાજેતર પાક વચ્ચે તફાવતના બે મુદ્દા દર્શાવો.
- 43) વેપારતુલા અને લેણદેણતુલા વચ્ચેનો તફાવત દર્શાવો. (ગમે તે બે મુદ્દા)
- 44) વિશિષ્ટ આર્થિક વિસ્તાર એટલે શું?
- 45) સ્થળાંતરના સામાજિક કારણો સમજાવો.
- 46) માનવ મૂડી રોકાણ એટલે શું?

વિભાગ - D

- નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 47 થી 56 સુધીના 10 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 07 (સાત) પ્રશ્નોના ઉત્તર મુદ્દાસર લખો. (દરેકના 3 ગુણ છે) [21]

- 47) આકૃતિ અને આલેખ દોરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જણાવો.
- 48) આર્થિક વૃદ્ધિ અને આર્થિક વિકાસ વચ્ચે તફાવતના ગમે તે છ મુદ્દા જણાવો.
- 49) R.B.I ના ગમે તે ત્રણ નાણાકીય કાર્યો સમજાવો.
- 50) નાણાકીય નીતિના ગુણાત્મક સાધનોની સમજૂતી આપો.
- 51) ભારતમાં બેરોજગારી ઉદ્ભવવાના કોઈપણ ત્રણ કારણો સમજાવો.
- 52) મહાત્મા ગાંધી રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગારી ગેરંટી યોજના (મનરેગા) ની માહિતી આપો.
- 53) ભારતમાં ઊંચા જન્મદર માટેના આર્થિક કારણો ચર્ચો.
- 54) વિદેશ વેપારના કોઈપણ ત્રણ કારણો સમજાવો.

55) આંતરિક વેપાર અને વિદેશ વેપાર વચ્ચે તફાવતના ગમે તે છ મુદ્દા જણાવો.

56) ભારતમાં રેલવેના વિકાસ અંગે ટૂંકનોંધ લખો.

વિભાગ - E

■ નીચે આપેલા પ્રશ્નક્રમાંક 57 થી 63 સુધીના 07 પ્રશ્નોમાંથી કોઈપણ 05 (પાંચ) પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. (દરેકના 05 ગુણ છે) [25]

57) સાટા પ્રથાનો અર્થ આપી સાટા પ્રથાની મર્યાદાઓ સમજાવો.

58) ગરીબી માટેના આર્થિક કારણો સમજાવો.

59) ભારતમાં વસ્તી-નિયંત્રણના ઉપાયોની વિગતવાર સમજૂતી આપો.

60) ભારતમાં નીચી ખેત ઉત્પાદકતાના સંસ્થાકીય અને ટેકનોલોજીકલ પરિબળો (કારણો) ચર્ચો.

61) ઔદ્યોગિક વિકાસ માટે સરકારે લીધેલા પગલાં ચર્ચો. (કોઈપણ પાંચ)

62) શહેરીકરણની નકારાત્મક અસરો ચર્ચો.

63) નીચે આપેલી આંકડાકીય માહિતીને સાદી સ્તંભ આકૃતિમાં રજૂ કરી તેનું વિશ્લેષણ કરો.

વર્ષ	1931	1961	1991	2001	2011
દર 1000 પુરૂષોએ સ્ત્રીઓની સંખ્યા (ગુજરાત)	945	940	936	921	918

નોંધ : અંધજન વિદ્યાર્થીઓ માટે સૂચના :

અંધજન વિદ્યાર્થીઓએ માત્ર વિશ્લેષણ કરવું.

--	--	--	--	--	--	--

Sl.No.

022 (H)

(MARCH/APRIL 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचनाएँ :

- 1) इस प्रश्नपत्र में कुल पाँच विभाग और 63 प्रश्न हैं।
- 2) प्रश्न के साथ ही दी गई सूचना के अनुसार ही उत्तर लिखिए।
- 3) प्रश्न के दाहिनी ओर अंक दर्शाए गए हैं।
- 4) प्रत्येक विभाग नए पन्ने पर लिखिए।

विभाग - A

- नीचे दिए गए प्रश्न क्रमांक 1 से 20 हेतुलक्षी प्रकार के प्रश्न हैं। दिये गये विकल्पों में से सही विकल्प पसंद करके उत्तर लिखिए। (प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है।) [20]

- 1) जब स्तंभ आकृति के प्रत्येक स्तंभ का मूल्य एक से अधिक उपविभागों में वितरण किया जाए, तब कौन-सी आकृति बनती है?

(A) सरल स्तंभ आकृति	(B) पास-पास की स्तंभ आकृति
(C) विभाजित स्तंभ आकृति	(D) आवृत्ति बहुकोण
- 2) निम्नलिखित में से किसका समावेश आलेख के प्रकार में नहीं होता है?

(A) स्तंभालेख	(B) आवृत्ति वक्र
(C) आवृत्ति बहुकोण	(D) चित्राकृति
- 3) देश के आर्थिक विकास में वृद्धि होने से राष्ट्रीय आय में कौन से क्षेत्र का योगदान घटता है?

(A) कृषि क्षेत्र	(B) औद्योगिक क्षेत्र
(C) सेवा क्षेत्र	(D) औद्योगिक और सेवा क्षेत्र

- 4) मानव विकास आंक का (HDI) अधिकतम मूल्य कितना होता है?
- (A) 100 से अधिक (B) 100
(C) 1 (D) 100 से कम
- 5) मुद्रा स्फीति यह कैसी घटना है?
- (A) मौद्रिक (B) सामाजिक
(C) मनोवैज्ञानिक (D) राजकीय
- 6) “वस्तुओं और सेवाओं के बदले में जो सर्व – स्वीकृत है वह मुद्रा है” – मुद्रा की यह परिभाषा किसने दी है?
- (A) पीगु (B) रॉबर्टसन
(C) मार्शल (D) कीन्स
- 7) RBI का राष्ट्रीयकरण कौन से वर्ष में किया गया?
- (A) 1949 (B) 1969
(C) 1935 (D) 1955
- 8) निम्नलिखित में से किसका समावेश मौद्रिक नीति के गुणात्मक साधन में होता है?
- (A) रेपोरेट (B) बैंक दर
(C) नकद रक्षित कोष (D) भेदभावयुक्त ब्याज की दर
- 9) तेंदुलकर समिति की सिफारिश के अनुसार वर्ष 2011-12 के लिए ग्राम्य क्षेत्रों की गरीबी रेखा निश्चित करने में मासिक कितने रूपये निश्चित किए हैं?
- (A) 816 (B) 916
(C) 1000 (D) 2000

- 10) वर्ष 2013 में भारत में सबसे कम गरीबी किस राज्य में देखने को मिली?
- (A) बिहार (B) छत्तीसगढ़
(C) महाराष्ट्र (D) गोवा
- 11) बेरोजगारी के प्रकार निर्धारित करने के मुख्य चार मापदंड किसने प्रस्तुत किये?
- (A) मार्शल (B) राजकृष्ण
(C) महालनोबिस (D) रोड़ान
- 12) सक्रिय श्रम की आपूर्ति में सामान्य रूप से कौन-सी उम्र समूह के व्यक्तियों का समावेश किया जाता है?
- (A) 15 से 60 वर्ष (B) 20 से 60 वर्ष
(C) 15 से 64 वर्ष (D) 18 से 35 वर्ष
- 13) ई.सन् 2011 में भारत में मृत्युदर का प्रमाण कितना था?
- (A) 7.1 (B) 5.1
(C) 21.8 (D) 10.8
- 14) निम्न में से किस फसल का समावेश अनाज में किया जाता है?
- (A) मूँगफली (B) बाजरा
(C) गन्ना (D) कपास
- 15) निम्न में से किसका समावेश कृषिक्षेत्र के संस्थाकीय परिबल में किया गया है?
- (A) यंत्रों का उपयोग (B) जंतुनाशक दवाइयाँ
(C) ग्रामीण समाज व्यवस्था (D) भूमि परिक्षण

- 16) वर्तमान समय में विदेश व्यापार में कौन सा साधन सबसे अधिक गतिशील हुआ है?
- (A) पूँजी (B) श्रम
(C) नियोजनशक्ति (D) जमीन
- 17) लेन-देन की तुला में कितने खाते होते हैं?
- (A) 2 (B) 3
(C) 4 (D) 5
- 18) रेल्वे कौन से उद्योग का उदाहरण है?
- (A) सार्वजनिक निगम (B) विभागीय उद्योग
(C) संयुक्त पूँजी कंपनी (D) संयुक्त क्षेत्र के उद्योग
- 19) कौन-से उद्योगों में पूँजी निवेश की मर्यादा 25 लाख रुपये की है?
- (A) अत्यंत छोटे पैमाने के उद्योग (B) छोटे पैमाने के उद्योग
(C) मध्यम पैमाने के उद्योग (D) बड़े पैमाने के उद्योग
- 20) भारतीय कानून संहिता के अनुसार किस उम्र तक के बालकों को प्राथमिक शिक्षा मुफ्त और अनिवार्य होनी चाहिए ऐसा कहा है?
- (A) 5-15 वर्ष (B) 4-14 वर्ष
(C) 7-15 वर्ष (D) 6-14 वर्ष

विभाग - B

- नीचे दिए गए प्रश्न क्रमांक 21 से 30 प्रश्नों के जवाब एक-दो वाक्यों में दीजिए। (प्रत्येक प्रश्न के लिए 1 अंक है।) [10]

- 21) वृतांश ज्ञात करने का सूत्र बताइए।
- 22) जीवन की भौतिक गुणवत्ता का आंक किसने प्रस्तुत किया था?

- 23) रिवर्स रेपोरेट अर्थात् क्या है?
- 24) प्रधानमंत्री जन-धन योजना की शुरूआत कौन से वर्ष में की गई?
- 25) बेरोजगारी का अर्थ बताइए।
- 26) भारत में अंतिम जनगणना कौन से वर्ष में की गयी थी?
- 27) नाबार्ड का पूरा नाम बताइए।
- 28) विदेश व्यापार की दिशा अर्थात् क्या?
- 29) कृभको (KRIBHCO) किस प्रकार के उद्योगों का उदाहरण है?
- 30) कोयले द्वारा मिलने वाली बिजली को किस नाम से जाना जाता है?

विभाग - C

- निम्नलिखित प्रश्न क्रमांक 31 से 46 तक के 16 प्रश्नों में से किन्हीं 12 (बार) प्रश्नों के उत्तर संक्षिप्त रूप में दीजिए। (प्रत्येक प्रश्न के लिए 2 अंक हैं।) [24]

- 31) आकृति के कोई चार प्रकार बताइए।
- 32) इन्टरनेट के उपयोग के भयस्थान बताइए।
- 33) प्रतिव्यक्ति आय के निर्देशक की कोई भी दो मर्यादाएँ समझाइए।

- 34) मानव विकास आंक का महत्व बताइए। (किन्हीं चार)
- 35) मुद्रा के रूप विनिमय के माध्यम का कार्य उदाहरण सहित समझाइए।
- 36) नियंत्रित मुद्रास्फीति अर्थात क्या?
- 37) रिकरिंग जमा राशि अर्थात क्या?
- 38) सापेक्ष गरीबी का अर्थ बताकर, उसको उदाहरण सहित समझाइए।
- 39) गरीबी रेखा की मर्यादा बताइए।
- 40) अर्ध बेरोजगारी का अर्थ और उदाहरण दीजिए।
- 41) "कृषि भारतीय अर्थतंत्र में रीढ़ की हड्डी के समान है" - समझाइए।
- 42) खाद्यान्न फसल और अखाद्यान्न फसल के बीच अंतर के दो मुद्दे बताइए।
- 43) व्यापार तुला और लेनदेन की तुला के बीच अंतर स्पष्ट कीजिए। (कोई भी दो मुद्दे)
- 44) विशिष्ट आर्थिक विस्तार अर्थात क्या?
- 45) स्थानांतरण के सामाजिक कारण को समझाइए।
- 46) मानव पूँजीनिवेश अर्थात क्या?

विभाग - D

- नीचे दिए गए प्रश्न क्रमांक 47 से 56 तक के 10 प्रश्नों में से किन्हीं 7 (सात) प्रश्नों के मुद्दासर उत्तर लिखिए। (प्रत्येक प्रश्न के लिए 3 अंक हैं।) [21]

- 47) आकृति एवं आलेख बनाते समय ध्यान में रखने योग्य बातें बताइए।
- 48) आर्थिक वृद्धि एवं आर्थिक विकास के बीच अंतर स्पष्ट कीजिए। (कोई भी छः मुद्दा)
- 49) R.B.I. के मौद्रिक कार्य कोई भी तीन को समझाइए।
- 50) मौद्रिक नीति के गुणात्मक साधनों को समझाइए।
- 51) भारत में बेरोजगारी उत्पन्न होने के कोई भी तीन कारणों को समझाइए।
- 52) महात्मा गाँधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार गारंटी योजना (मनरेगा) की जानकारी दीजिए।
- 53) भारत में उँचे जन्मदर के लिये आर्थिक कारणों की चर्चा कीजिए।
- 54) विदेश व्यापार के कोई भी तीन कारणों को समझाइए।
- 55) आंतरिक व्यापार और विदेश व्यापार के बीच अंतर के कोई भी छः मुद्दा बताइए।
- 56) भारत में रेल्वे के विकास को संक्षिप्त में समझाइए।

विभाग - E

- नीचे दिए गए प्रश्न क्रमांक 57 से 63 तक के 7 प्रश्नों में से किन्हीं 5 (पाँच) प्रश्नों के विस्तारपूर्वक उत्तर दीजिए। (प्रत्येक प्रश्न के लिए 5 अंक हैं।) [25]

- 57) वस्तु विनिमय प्रथा का अर्थ बताकर, वस्तु विनिमय प्रथा की मर्यादाएँ समझाइए।
- 58) गरीबी के लिए आर्थिक कारणों को समझाइए।
- 59) भारत में जनसंख्या नियंत्रण के उपायों की विस्तृत चर्चा कीजिए।
- 60) नीची कृषि उत्पादकता के लिए जिम्मेदार कारणों में संस्थाकीय परिबल एवं टेक्नोलोजिकल परिबल के कारणों को समझाइए।
- 61) औद्योगिक विकास के लिए सरकार द्वारा उठाये गये कदमों की विस्तृत चर्चा कीजिए। (कोई भी पाँच)
- 62) शहरीकरण की नकारात्मक असरों की विस्तृत चर्चा कीजिए।
- 63) नीचे दर्शाई गई सांख्यिकीय जानकारी को स्तंभ आकृति में दर्शाकर विश्लेषण कीजिए :

वर्ष	1931	1961	1991	2001	2011
प्रति 1000 पुरुषों पर स्त्रियों की संख्या (गुजरात)	945	940	936	921	918

नोट : अंधजन विद्यार्थियों के लिए सूचना -

अंधजन विद्यार्थी मात्र विश्लेषण ही करेंगे।

Seat No. :

--	--	--	--	--	--	--	--

Sl.No.

022 (E)
(MARCH/APRIL 2022)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions :

- 1) This question paper contains **Five** sections and total 63 questions.
- 2) Answer the questions according to the instructions.
- 3) Figures to the right side indicate full marks for the questions.
- 4) Start a new section on a new page.

SECTION-A

- Select and write the correct alternative from the options given below from questions 1 to 20. Each question carries 1 mark : **[20]**

- 1) When in a bar diagram, we get divisions in all the bars which represent a common variable and common base value, is known as which diagram?
(A) Simple Bar Diagram (B) Clustered Bar Diagram
(C) Divided Bar Diagram (D) Frequency Polygon
- 2) From the below mentioned, which type is not included in graphs?
(A) Histogram (B) Frequency Curve
(C) Frequency Polygon (D) Pictogram
- 3) When economic development takes place in a country, contribution of which sector as percentage of the total national income decreases?
(A) Agriculture (B) Industrial
(C) Service (D) Industrial and Service

- 4) What is the maximum value of Human Development Index (HDI)?
(A) more than 100 (B) 100
(C) 1 (D) less than 100
- 5) Which type of phenomenon is inflation?
(A) Monetary (B) Social
(C) Psychological (D) Political
- 6) Who gave the definition, "What is accepted universally in exchange of goods or services is money"?
(A) Pigou (B) Robertson
(C) Marshall (D) Keynes
- 7) In which year was RBI nationalized?
(A) 1949 (B) 1969
(C) 1935 (D) 1955
- 8) From the below mentioned, which instrument is included in qualitative measures of credit control?
(A) Repo Rate (B) Bank Rate
(C) Cash Reserve Ratio (D) Discriminatory Interest Rate
- 9) What amount of monthly rupees are decided by Tendulkar committee in the year 2011-12 for deciding poverty line in rural areas?
(A) 816 (B) 916
(C) 1000 (D) 2000
- 10) Which state has the lowest poverty in the year 2013 in India?
(A) Bihar (B) Chhattisgarh
(C) Maharashtra (D) Goa

- 11) Who presented four measuring rods of measuring types of unemployment?
- (A) Marshall (B) Raj Krishna
(C) Mahalnobis (D) Rodan
- 12) Which age group of people are included in active work force supply?
- (A) 15 - 60 years (B) 20 - 60 years
(C) 15 - 64 years (D) 18 - 35 years
- 13) What was India's death rate in 2011?
- (A) 7.1 (B) 5.1
(C) 21.8 (D) 10.8
- 14) Which crop is included in food grains?
- (A) Groundnut (B) Bajra
(C) Sugarcane (D) Cotton
- 15) From the following, which factor is included in institutional factors of agriculture?
- (A) Use of Machines (B) Pesticides
(C) Rural social structure (D) Soil Testing
- 16) In today's time which factor of production is the most mobile in international trade?
- (A) Capital (B) Labour
(C) Entrepreneurship (D) Land

- 17) A balance of payments has how many accounts?
(A) 2 (B) 3
(C) 4 (D) 5
- 18) Railways is example of which type of industry?
(A) Public Corporation (B) Departmental Industries
(C) Joint Stock Companies (D) Joint Sector Industries
- 19) In which type of industry the limit of investment is upto ₹ 25 lakh?
(A) Tiny Industry (B) Small Scale Industries
(C) Medium Scale Industries (D) Large Scale Industries
- 20) Which age group of children are eligible for compulsory and free education according to the Indian Constitution?
(A) 5 - 15 years (B) 4 - 14 years
(C) 7 - 15 years (D) 6 - 14 years

SECTION - B

- All the questions from 21 - 30 should be answered in one - two sentences each.
Each question carries 1 mark : [10]

- 21) State the formula for pie diagram.
- 22) Who presented the concept of Physical Quality of Life Index?
- 23) What is Reverse Repo Rate?

- 24) In which year Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana started?
- 25) Explain meaning of unemployment.
- 26) In India, last population census was conducted in which year?
- 27) Give the full form of NABARD.
- 28) What is meant by direction of international trade?
- 29) KRIBHCO comes under which type of industries?
- 30) Electricity generated through coal is known by what name?

SECTION - C

- Answer any twelve out of the following sixteen questions from 31 to 46 in brief.
Each question carries 2 marks : [24]

- 31) Write any four types of diagram.
- 32) Give the caution areas in using internet for studying.
- 33) Explain any two limitations of per capita income as an indicator.
- 34) State importance of Human Development Index. (Any four points)
- 35) Discuss the function of money as a medium of exchange with help of an example.

- 36) What is meant by suppressed inflation?
- 37) What do you mean by recurring deposit?
- 38) Explain the concept of Relative Poverty with the help of an example.
- 39) Explain the limitations of poverty line.
- 40) Explain underemployment with example.
- 41) Explain "Agriculture as the backbone of Indian Economy".
- 42) State the difference between food grains and cash crops. (Any two points)
- 43) Give the difference between balance of trade and balance of payments. (Any two points)
- 44) What is special economic zone?
- 45) Explain social causes of migration.
- 46) What is human capital investment?

SECTION - D

- Answer any seven out of the following ten questions from 47 to 56 to the point.
Each question carries 3 marks : [21]

47) State the important aspects to be considered while drawing a diagram and a graph.

48) Write the difference between economic growth and development. (Any six)

49) Explain any three monetary functions of Reserve Bank of India.

50) Explain the qualitative tools of monetary policy.

51) Describe any three causes of unemployment in India.

52) Give the information about Mahatma Gandhi Rural Employment Guarantee Act [MGNREGA].

53) Discuss the economic causes for high birth rate in India.

54) Explain any three reasons for international trade.

55) Explain any six points of difference between internal trade and international trade.

56) Write short note on the development of Indian railway.

SECTION - E

- Answer any five out of the following seven questions from 57 to 63 in detail. Each question carries 5 marks : [25]

- 57) Define barter system and explain limitations of barter system.
- 58) Explain the economic causes of poverty.
- 59) Explain in detail the methods to control population in India.
- 60) Discuss the institutional and technological factors for the reason of low productivity in Indian agriculture.
- 61) Discuss steps of government to develop industries. [Any five]
- 62) Discuss the negative effects of urbanisation.
- 63) Represent and analyse the following data in a bar diagram :

Year	1931	1961	1991	2001	2011
Number of females per 1000 males. (Gujarat)	945	940	936	921	918

Note : For Blind candidates -

Blind students have to do analysis only.

